

*Студент Прикарпатського факультету
(м. Івано-Франківськ) Національної
академії внутрішніх справ
Сташко Анжела Русланівна*

СВОБОДА СОВІСТІ ТА ВІРОСПОВІДУВАННЯ

Повага до демократичних принципів, прав людини та основоположних свобод, як визначено, зокрема, в Гельсінському заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі, Паризькій хартії для нової Європи та в інших відповідних документах щодо захисту прав людини, а також повага до принципу верховенства права повинні стати фундаментом внутрішньої та зовнішньої політики нашої держави.

Конституція України проголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Саме тому головним обов'язком держави є утвердження і забезпечення прав і свобод людини. Особливою толерантною темою є тема приватного життя, світогляду та віросповідання. Зміст права на свободу світогляду і віросповідання визначається безпосередньо у ст. 35 Конституції України, де зазначено, що це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноосібно чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність [1].

Свобода світогляду означає право мати власні погляди на природу, людину і суспільство та змінювати їх, сповідувати релігію або бути атеїстом, не бути примушеним з боку держави або інших суб'єктів суспільних відносин до певного світогляду і ставлення до релігії, а також право виховувати дітей відповідно до своїх власних переконань та ставлення до релігії. Адже церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа - від церкви [3].

Це право корелює з конституційним положенням про "ідеологічну багатоманітність" суспільного життя в Україні, де жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова (ст. 15 Конституції України). Конкретизацією останнього положення є ч. 3 ст. 35 Конституції України - що жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

У більш вузькому розумінні, свобода віросповідання - це свобода одноособово чи разом з іншими сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, вільно приймати і змінювати релігію за своїм вибором, входити до релігійних громад чи виходити із них, брати чи не брати участь у богослужіннях, релігійних обрядах і церемоніях, навчанні релігії, нести альтернативну службу замість військової, вести релігійну діяльність, тобто створювати нові релігійні течії та напрями, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання тощо.

Виходячи із сучасних загальних закономірностей розвитку інституту основних прав людини, є підстави говорити про такі тенденції у здійсненні права на свободу віровизнання:

а) плюралізація вірувань - як результат урізноманітнення їх об'єктів. Вона відбувається внаслідок розвитку людської особистості, збагачення її духовних потреб, розширення її світогляду, обізнаності, змін уявлень. Ця тенденція чітко простежується і в Україні, про що свідчать нещодавні конкретно-соціологічні дослідження "стану релігійності" населення, зокрема молоді;

б) демонополізація ролі традиційних релігій у визначенні показників моральності, "праведності" способу життя та поведінки особи, життєдіяльності об'єднань, груп, спільнот, у встановленні критеріїв соціально-змістовного розмежування "добра" і "зла" за конкретно-історичних умов, обставин. Одним із проявів цієї тенденції можна вважати посилення екуменічного руху серед деяких церков. Симптоматичним є також включення до складу тих моральних принципів, пропагувати які серед своїх прихильників погоджуються нині керівники певних церков, і такої чесноти, як віротерпимість (яку, зауважимо, слід тепер інтерпретувати як терпимість не лише до інших релігій, а й до атеїстів, до, так би мовити, "нерелігійно віруючих"),

в) деетнізація віри (зокрема, "віри релігійної"). Особливо яскраво це спостерігається у процесах поширення нетрадиційних релігій, кількість прихильників яких збільшується серед представників різних етносів, серед жителів різних континентів, і Україна не є винятком у цьому відношенні. Така тенденція не оминає і традиційні релігії [2].

Здійснюючи своє право на свободу світогляду і віросповідання, громадяни мають право: придбавати, володіти і використовувати релігійну літературу мовою на свій вибір, а також інші предмети та матеріали релігійного призначення; встановлювати і підтримувати міжнародні прямі особисті контакти, включаючи виїзд за кордон для паломництва, участь у зборах та релігійних заходах; вивозити за кордон релігійну літературу та інші інформаційні матеріали релігійного змісту.

Однак, необхідно не забувати про припис ч. 4 ст. 35 Конституції України, ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою.

Цей припис присвячено характеристиці наслідків, які може викликати обрання громадянином того чи іншого релігійного світогляду для виконання ним певних юридичних обов'язків. Адже, проголошуючи свободу вибору релігійного або ж іншого світогляду, держава не відмовляється від принципу рівності всіх перед законом, закріпленого у ст. 24 Конституції України.

Загальне положення полягає у тому, що будь-які змістовні особливості, вимоги релігійних переконань, сповідуваних громадянином, не можуть бути підставою для ухилення його від виконання загальних юридичних обов'язків. Ані держава не повинна встановлювати з такого приводу жодних винятків для якихось категорій віруючих, ані, зі свого боку, громадянин, якої б релігії він не дотримувався, не має права відмовлятися від виконання загальних юридичних обов'язків. У такий спосіб, знову ж таки, забезпечується рівність

усіх перед законом.

Свобода світогляду і віросповідання є найважливішою, найсуттєвішою частиною становлення та укріплення правової держави та громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Римаренко Ю. *Приватне життя і поліція*. Концептуальні підходи. Теорія та практика / Ю. Римаренко. — К.: КНТ, 2006. — 740 с.
2. Релігійна свобода в Україні: (юрид.-іст. дослідж. законодавства 1919—2000 рр.) / о. д-р Андрій Танасійчук. — Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. — 231 с.
3. Релігійна свобода і права людини: Богосл. аспекти. Т. 1 / ред.: М. Маринович; Р. Скакун; Львів. богосл. акад. — Л. : Свічадо, 2000. — 426 с.